

Nr 650.

Av herr **Österström m. fl.**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 134, med förslag till lag om skydd mot vräkning vid arbetskonflikter.

I propositionen nr 134 till årets riksdag har Kungl. Maj:t framlagt förslag till lag om skydd mot vräkning vid arbetskonflikter. Förslaget bygger väsentligen på ett av bostadsutredningen för landsbygden utarbetat, med skrivelse den 15 augusti 1935 till chefen för socialdepartementet avlämnat förslag i samma ämne.

Bostadsutredningen har i nämnda skrivelse, såsom närmare framgår av propositionen, uttalat, att det ur samhällets synpunkt framstode såsom önskvärdt, att vräkning från bostad icke tillgrepes såsom stridsmedel i en arbetskonflikt, av vad slag den än kunde vara. Emellertid understrykes i skrivelsen, hurusom problemet att förhindra utnyttjandet av förfoganderätt över bostaden såsom dylikt kampmedel måste anses vara av mycket grannlaga och ömtålig natur. Det vore, anför bostadsutredningen, tydligt, att detta spörsmål hade en dubbelsidig karaktär, då makten att förfoga över bostaden icke blott kunde utgöra vapen för arbetsgivare gentemot arbetaren utan också, om besittningsskyddet vore tillräckligt starkt, för arbetare gentemot arbetsgivaren. Enligt bostadsutredningens uppfattning kunde därför icke ifrågakomma att, i de fall då rätten att besitta bostad äventyrades i samband med en intressekonflikt på arbetsmarknaden, generellt stadga befogenhet för arbetarna att viss längre tid kvarbo i bostäder, som åt dem upplåtits av vederbörande arbetsgivare, utan lagstiftaren måste i stället begränsa sig till att söka förhindra, att vräkning ur bostad uteslutande eller huvudsakligen begagnades såsom stridsmedel i en arbetskonflikt. Det syntes, fortsätter bostadsutredningen, väl också vara just sådana fall, då makten att förfoga över bostaden med rätt eller orätt ansetts missbrukad i rent påtrycknings- eller trakasseringsssyfte, som i det allmänna medvetandet kommit att te sig såsom otillbörliga.

Bostadsutredningen har — i överensstämmelse med vad sålunda anförts — ansett, att vräkning under en arbetskonflikt icke bör få företagas i sådana fall, då arbetsgivaren för sitt företag ej har verkligt behov av bostaden. Visar arbetsgivaren, att dylikt behov förefinnes, skulle enligt utredningens förslag vräkningsskyddet upphöra. I anslutning härtill har bostadsutredningen framhållit, att det vore av väsentlig betydelse, på vad sätt behovet skulle styrkas. Å ena sidan krävdes en för myndigheterna relativt lätt-tillämplig regel, å andra sidan måste garantier skapas mot att lagstiftningen genom skenöverenskommelser gjordes illusorisk. Enligt bostadsutredningens förslag skall arbetsgivaren visa, att lägenheten erfordras till bostad åt annan arbetare, med vilken överenskommelse träffats angående arbete vid arbetsgivarens av konflikten berörda företag för den tid, arbetskonflikten varar,

eller för viss tid, som ej må understiga tre månader. Ett arbetsavtal, som ej avser allenast tillfälligt arbete, måste alltså ha ingåtts mellan arbetsgivaren och viss arbetare. Att däremot medgiva vräkning från bostad för att möjliggöra härbärgerande däruti av tillfällig arbetskraft, har bostadsutredningen icke ansett nödvändigt.

Då det av bostadsutredningen utarbetade förslaget till lag om skydd mot vräkning vid arbetskonflikter jämte däröver avgivna yttranden anmälades i statsråd den 24 januari 1936, framhöll föredragande departementschefen, statsrådet Möller, att en undantagsbestämmelse — i syfte att tillgodose arbetsgivarens behov av bostad för annan arbetskraft — av det innehåll, bostadsutredningen föreslagit, i stor utsträckning skulle göra lagens tillämpning illusorisk. Å andra sidan ansåg dock departementschefen fall kunna förekomma, där för arbetsgivaren ett oundgängligt behov finge anses föreligga av att under konflikten disponera över lägenheten för annan arbetskraft. Som exempel härpå nämnes i propositionen flertalet portvaktbostäder ävensom åt djurskötare upplåtna bostäder. Med hänsyn härtill förordade departementschefen, att undantagsbestämmelsen skulle begränsas till att omfatta de fall, där lägenheten oundgängligen erfordrades för utförande av det arbete, som åvilat arbetaren, eller för beredande av bostad åt dem, som skulle utföra nämnda arbete, allt under förutsättning att arbetet vore av beskaffenhet att ej kunna inställas under konflikten.

I den grundläggande frågan om arbetsgivarens rätt att förfoga över lägenheten för annan arbetskraft ställde sig alltså departementschefen på en helt annan ståndpunkt än den bostadsutredningen intagit. Häremot har lagrådet, vars utlåtande inhämtats, uttalat betänkligheter. Lagrådet erinrar, att enligt det av departementschefen förordade förslaget undantaget ger arbetsgivaren rätt att komma i besittning av lägenheten endast då den oundgängligen erfordras för beredande av bostad åt den, som har att utföra arbete av beskaffenhet att ej kunna inställas under konflikten, medan bostadsutredningens förslag vilar på den uppfattningen, att avhysning må ske, där annan arbetskraft måst anställas och bostaden erfordras för arbetets behöriga uppehållande. Arbetets art tillmättes alltså, fortsätter lagrådet, av bostadsutredningen ingen som helst betydelse. Enligt lagrådets mening måste lagstiftaren, om han vill underlåta att taga parti för den ena eller andra sidan av de i konflikten indragna, ansluta sig till bostadsutredningens grundsyn på frågan. Bostadsutredningen hade emellertid, yttrar lagrådet vidare, till sin bestämmelse i förevarande punkt knutit en bevisregel, avsedd att till arbetarens förmån begränsa bestämmelsens räckvidd, i det att den fordran uppställts att arbetsgivaren skulle visa sig hava med annan arbetare träffat avtal för den tid konflikten varade eller för viss tid ej understigande tre månader. Mot denna regel hade från organisationerna såväl å arbetsgivar- som arbetarsidan till synes befogade invändningar framställts. Arbetsgivarna hade, uppenbarligen med utgångspunkt från att inga skenavtal ifrågakomme, ansett det uppställda villkoret i otillbörlig grad förringa arbetsgivarnas bevismöjligheter. Arbetarna hade å andra sidan invänt, att den arbetsgivaren ålagda bevisskyldigheten

knappast utgjorde någon garanti mot missbruk genom skenavtal. Ingendera av dessa invändningar syntes kunna fränkännas betydelse. Allteftersom skenavtal tillgrepes eller icke, verkade regeln till nackdel för arbetarna respektive arbetsgivarna. I stället för att lita till en dylik till sina verkningar mer eller mindre nyckfull bevisregel syntes man kunna giva uttryck åt bostadsutredningens tanke, nämligen att undantaget skulle inträda endast då arbetsgivaren för sitt företag hade verkligt behov av bostaden, genom en regel av ungefärligen det innehåll, att vräkningsskyddet skulle bortfalla om annan arbetare på grund av konflikten måste anställas för arbetets behöriga uppehållande och erforderlig bostad annorstädes än i lägenheten icke utan avsevärd olägenhet kan beredas denne.

I det förslag, som nu förelagts riksdagen, har en viss mindre jämkning i det till lagrådet remitterade förslaget vidtagits på ifrågavarande punkt. I allt väsentligt har dock undantaget samma lydelse, som av departementschefen tidigare förordats.

I likhet med lagrådet kunna vi icke ansluta oss till den begränsning i arbetsgivarens rätt att för annan arbetskraft under konfliktstiden förfoga över bostäderna, som Kungl. Maj:ts förslag innebär. Om staten över huvud skall ingripa reglerande på det ömtåliga område, varom här är fråga, måste enligt vår uppfattning bestämmelserna strängt utformas så, att statens opartiskhet i själva konflikten icke äventyras. Arbetsgivarens rätt att för lojala ändamål — konfliktläget bör givetvis icke inverka på bedömandet huruvida ändamålet är att anse såsom lojalt eller ej — disponera över arbetarbostäderna under konfliktstiden får med hänsyn härtill icke på grund av statens ingripande beskäras. Det blir vid sådant förhållande nödvändigt att såsom bostadsutredningen också gjort begränsa ifrågavarande lagstiftnings räckvidd till att avse de fall, då vräkning ur bostad uteslutande eller huvudsakligen begagnas såsom stridsmedel i en arbetskonflikt. Denna grundväsentliga förutsättning uppfyller ej det i propositionen framlagda förslaget, vilket i stället skulle förhindra arbetsgivaren att för företaget utnyttja lägenheterna i alla andra fall än då desamma oundgängligen erfordrades för beredande av bostad åt dem, vilka hade att utföra arbete, som ej utan synnerlig olägenhet kunde inställas under konflikten. Det är därför tydligt, att förslaget sådant det framlagts i förevarande proposition, om det antages, skulle sätta ett, framför allt då det rör sig om konflikter vid jordbruket, kraftigt verkande vapen i arbetarnas händer och alltså icke verka för den pacificering av bostaden vid strider på arbetsmarknaden, som bostadsutredningen åsyftat. I särskilt bjärt belysning framträder det nu åsyftade missförhållandet, därest man beaktar att hänsyn icke tagits till huruvida arbetsinställelsen strider mot lag eller avtal eller eljest måste anses otillbörlig. Även vid uppenbara okynneskonflikter skulle alltså staten väsentligt minska arbetsgivarens möjligheter att under konfliktstiden bedriva sin rörelse.

Men kunna vi således icke biträda propositionens förslag i nu berörd del, så känna vi oss å andra sidan icke övertygade om bärigheten av de invänd-

ningar, lagrådet framfört mot den av bostadsutredningen ifrågasatta bevisregeln. Utgår man — såsom av oss anses vara det enda riktiga och rimliga — från att arbetsgivare icke skall av staten förhindras att under konflikt disponera arbetarbostäderna, i den mån han har verkligt behov av desamma, synes bestämmelsen härom kunna utformas på två olika sätt. Antingen kan man, i enlighet med vad lagrådet förordat, låta vederbörande myndighet i varje särskilt fall pröva, huruvida den ifrågavarande arbetskraften erfordras för arbetets behöriga uppehållande. Att sålunda överlåta åt myndighet att bestämma på vad sätt och i vilken utsträckning det konfliktberörda företaget må bedrivas, lärer i och för sig få anses betänkligt. De betydande svårigheter och olägenheter, som skulle uppkomma vid stadgandets tillämpning, äro också påtagliga. Den andra vägen, som bostadsutredningen beträtt, innebär att man skapar en relativt lättillämplig presumtionsregel för styrkandet av behovet av arbetskraft. Härvid kan visserligen icke helt undvikas, att en viss risk för skenöverenskommelser alltid måste förefinnas, men denna risk synes dock icke böra överskattas. Man kan vara ganska övertygad om att motparten icke underlåter att för myndigheten anmäla de fall, där omständigheterna peka på skenavtal. Ur arbetsgivarsynpunkt synes den senare vägen vida vara att föredraga framför den av lagrådet förordade. Och även för arbetarna medför den vissa icke oväsentliga fördelar, särskilt därigenom att den förhindrar vräkning i syfte att i bostaden härbärgera tillfällig arbetskraft. Att det senare alternativet i hög grad underlättar myndigheternas prövning är utan vidare klart.

På grund av vad sålunda anförts synes oss den av bostadsutredningen föreslagna undantagsbestämmelsen, vilken lämnats utan erinran av så gott som samtliga i ärendet hörda myndigheter, böra godtagas. Vi dela, såsom redan antytts, icke departementschefens uppfattning att densamma i stort utsträckning skulle göra lagens tillämpning illusorisk.

Slutligen må i detta sammanhang framhållas, att, därest ifrågavarande undantagsbestämmelse erhåller den utformning vi här förordat, anledning saknas att meddela särskilda föreskrifter för det fall, då konflikten strider mot lag eller avtal eller eljest är att anse såsom otillbörlig. Man förhindrar alltså — vilket vi av sociala hänsyn anse riktigt — att bostaden begagnas utslutande såsom stridsmedel även vid en okynneskonflikt.

Även på en annan punkt bör det med propositionen framlagda lagförslaget ändras. Bostadsutredningens majoritet föreslog undantag för det fall, att arbetaren utnyttjade kvarboendet vid arbetsplatsen till sådan handling, att han skäligen icke längre borde åtnjuta skydd mot vräkning enligt den föreslagna lagen. Denna undantagsbestämmelse vann tillstyrkan eller lämnades utan erinran av det övervägande antalet myndigheter och sammanslutningar, som yttrat sig i ärendet. Emellertid gavs stadgandet i det till lagrådet remitterade förslaget en avfattning, som begränsade dess tillämpning till sådana handlingar efter arbetsinställelsen, vilka kunde anses innebära uppenbar vanvård av lägenheten. Lagrådet har icke funnit en dylik begränsning riktig. Å

andra sidan har lagrådet emot bostadsutredningens förslag på denna punkt anmärkt, att stadgandet med den obestämda avfattning bostadsutredningen förordat skulle i tillämpningen vålla de exekutiva myndigheterna svårigheter. Lagrådet har därför förordat att stadgandet gives det innehåll, att arbetaren efter konfliktens inträde genom uppenbar vanvård eller annorledes grovt åsidosatt honom såsom innehavare av lägenheten åvilande förpliktelser eller ock stört ordningen på arbetsplatsen.

I det inför riksdagen framlagda lagförslaget har, i enlighet med lagrådets förslag, nu ifrågavarande undantagsbestämmelse utökats till att omfatta alla de fall, då arbetaren grovt åsidosatt honom såsom innehavare av lägenheten åvilande förpliktelser. Däremot har icke intagits den ytterligare utvidgning av bestämmelsen som lagrådet ifrågasatt.

För vår del anse vi, att sistberörda undantagsbestämmelse bör erhålla den avfattning, lagrådet förordat.

Vi hemställa alltså,

att riksdagen måtte besluta sådan ändring i det av Kungl. Maj:t genom proposition nr 134 framlagda förslaget till lag om skydd mot vräkning vid arbetskonflikter, att 2 § i nedan angivna delar erhåller följande lydelse:

2 §.

Vad i 1 § sägs skall ej gälla,

e) om lägenheten erfordras till bostad åt annan arbetstigare, med vilken överenskommelse angående arbete vid arbetsgivarens av konflikten berörda företag träffats för den tid, konflikten varar, eller för bestämd tid, ej understigande tre månader;

h) om arbetstigaren efter konfliktens inträde genom uppenbar vanvård eller annorledes grovt åsidosatt honom såsom innehavare av lägenheten åvilande förpliktelser eller ock stört ordningen på arbetsplatsen.

Stockholm den 17 mars 1936.

Ivar Österström.

Martin Skoglund.

Harald Andersson

i Dunker.

